

वामदेवो गौतमः। इन्द्रः। गायत्री, ३ पादनिचृत्

कया नश्चित्र आ भुवदूती सदावृधः सखा। कया शचिष्ठया वृता ॥ ४.०३१.०१

चित्रः- असाधारणः। सदावृधः- सततं वर्धमानः। सखा- मित्रभूत इन्द्रः। कया- केन। नः- अस्मान्। आ- आभिमुख्येन। भुवत्- भवति। कया- केन। वृता- वर्तनेन। शचिष्ठया- अतिशयेन प्रज्ञावता कर्मणा भवति ॥१॥

कस्त्वा सत्यो मदानां मंहिष्ठो मत्सदन्धसः। दृह्हा चिदारुजे वसु ॥ ४.०३१.०२

मदानाम्- हर्षकराणां मध्ये। कः। अन्धसः- सोमस्य रसः। सत्यः। मंहिष्ठः- अतिशयेन पूज्यः। दृह्हा- दृढानि। वसु- चिद्रश्मिवसुसम्पन्नानि वृत्राणां पुराणि बन्धनानीति भावः। आरुजे- भङ्क्तुम्। मत्सत्- इन्द्र त्वां मादयेत् ॥२॥

अभी षु णः सखीनामविता जरितृणाम्। शतं भवास्यूतिभिः ॥ ४.०३१.०३

नः- अस्माकम्। सखीनाम्- मित्राणाम्। जरितृणाम्- रसनिष्पादकानाम्। अविता- रक्षकः। अभि- आभिमुख्येन। सु- सुष्ठु। भव। शतम्- बह्वीभिः। ऊतिभिः- रक्षाभिः। भवासि- भव ॥३॥

अभी न आ ववृत्स्व चक्रं न वृत्तमर्वतः। नियुद्धिश्चर्षणीनाम् ॥ ४.०३१.०४

चर्षणीनाम्- प्रजानाम्। नियुद्धिः- नियोजिताश्चैः नियोजितप्राणैः। नियताश्चैर्नियतप्राणैर्वा। वृत्तम्- आवर्तमानम्। चक्रम्। न- इव। नः- अस्माकम्। अर्वतः- प्राणाश्चान्। अभि- आभिमुख्येन। आ ववृत्स्व- अभ्यावर्तय ॥४॥

प्रवता हि क्रतूनामा हा पदेव गच्छसि। अभक्षि सूर्ये सचा ॥ ४.०३१.०५

क्रतूनाम्- सत्सङ्काल्पानाम्। प्रवता- प्रवणानि भावनानि। पदेव- स्वस्थानानीव। आ गच्छसि। ह- आश्चर्यम्। हि- खलु। सूर्ये- सूर्येण। सचा- सह स्थितं त्वाम्। अभक्षि- भजे ॥५॥

सं यत्तं इन्द्र मन्यवः सं चक्राणि दधन्विरे। अघ त्वे अघ सूर्ये ॥ ४.०३१.०६

इन्द्र- परमेश्वर। ते- त्वदर्थम्। मन्यवः- मननानि। चक्राणि। सम्- सम्यक्। दधन्विरे- अस्माभिर्ध्रियन्ते। अघ- अनन्तरम्। त्वे- तानि त्वयि भवन्ति। अघ। सूर्ये- सवितरि च भवन्ति ॥६॥

उत स्मा हि त्वामाहु रिन्मघवानं शचीपते। दातारमविदीधयुम् ॥ ४.०३१.०७

उत- अपि च। शचीपते- हे शक्तिपते। त्वाम्। मघवानम्- सम्पद्वन्तम्। दातारम्। अविदीधयुम्- दीप्तम्। आहुः- अब्रुवन् ॥७॥

उत स्मा सद्य इत्परि शशमानाय सुन्वते। पुरू चिन्मंहसे वसु ॥ ४.०३१.०८

उत- अपि च। सद्यः- क्षणेन। शशमानाय- स्तोत्रे। सुन्वते- रसनिष्पादकाय। पुरू- प्रभूतम्। वसु- धनम्। परि- परितः। मंहसे- यच्छसि ॥८॥

नहि ष्मा ते शतं चन राधो वरन्त आमुरः। न च्यौत्नानि करिष्यतः ॥ ४.०३१.०९

ते- तव। शतम्- अनन्ताम्। राधः- संसिद्धिम्। चन- अपि। आमुरः- बाधकाः। नहि वरन्ते- न वारयन्ति। करिष्यतः- वीर्यं कुर्वतस्ते। च्यौत्नानि- बलानि। न- न वारयन्ति ॥९॥

अस्माँ अवन्तु ते शतमस्मान्सहस्रमूतयः। अस्मान्विश्वा अभिष्टयः ॥ ४.०३१.१०

ते- तव। ऊतयः- रक्षाशक्तयः। शतं सहस्रम्- अनन्ताः। अस्मान्- नः। अवन्तु- रक्षन्तु। विश्वाः- सर्वाः। अभिष्टयः- सदिच्छाः। अस्मानवन्तु ॥१०॥

अस्माँ इहा वृणीष्व सख्याय स्वस्तये। महो राये दिविर्त्मते ॥ ४.०३१.११

महः- महत्यै। दिविर्त्मते- दीप्तायै। राये- दानयोग्यसम्पदे। सख्याय- मैत्र्यै। स्वस्तये- भद्राय। अस्मान्- नः। इह- अत्र। वृणीष्व ॥११॥

अस्माँ अविद्धि विश्वहेन्द्र राया परीणसा। अस्मान्विश्वाभिरूतिभिः ॥ ४.०३१.१२

इन्द्र- ईशनाधिदैवत । अस्मान्- नः । विश्वहा- सर्वेष्वहःसु । परीणसा- महता । राया-
दानयोग्यधनेन । विश्वाभिः- सर्वाभिः । ऊतिभिः- रक्षाशक्तिभिः । अविड्ढि- पालय ॥१२॥

अस्मभ्यं ताँ अपा वृधि ब्रजाँ अस्तेव गोमतः । नवाभिरिन्द्रोतिभिः ॥ ४.०३१.१३

अस्मभ्यम्- अस्मदर्थम् । अस्तेव- क्षेत्रेव सन् । नवाभिः- अभिनवाभिः । ऊतिभिः- रक्षाभिः ।
अस्मान्- नः । इन्द्र- परमेश्वर । तान्- अमून् । गोमतः- धेनुमतश्चिद्रश्मिसम्पन्नान् । ब्रजान् । अपा
वृधि- उद्धाटय ॥१३॥

अस्माकं धृष्णुया रथौ द्युमाँ इन्द्रानपच्युतः । गव्युरश्वयुरीयते ॥ ४.०३१.१४

इन्द्र- परमेश्वर । धृष्णुना- शत्रुधर्षणशक्त्या । द्युमान्- दीप्तः । अनपच्युतः- च्युतिरहितः । गव्युः-
धेनुकामश्चिद्रश्मिकाम इत्याध्यात्मिके । अश्वयुः- तुरगकामः प्राणकाम इत्याध्यात्मिके । अस्माकम्-
नः । रथः । ईयते- गच्छति ॥१४॥

अस्माकमुत्तमं कृधि श्रवौ देवेषु सूर्य । वर्षिष्ठं द्यामिवोपरि ॥ ४.०३१.१५

सूर्य- प्रेरकेन्द्र । वर्षिष्ठम्- अतिशयेन वर्षकम् । द्याम्- द्युलोकम् । उपरि इव । अस्माकम्- नः ।
उत्तमम्- श्रेष्ठम् । श्रवः- श्रुतिम् । देवेषु- देवतासु । कृधि- कुरु ॥१५॥